

1955 FEB 1 31

Budapest újjászületésének ünnepe

Írta: Parragi György

Mielőtt e vezércikk írásához hozzáfogtam volna, részt vettem a Szinyei-Merse utcai általános iskola szombat délelőtti felszabadulási ünnepségén. Beszédet kellett ott mondanom. Megvallom, hogy soha ilyen lámpalázat, belső nyugtalanságot nem éreztem beszéd előtt, mint most. Könnyű ugyanis előadni egyetemi tanárok, egyetemi hallgatók, mérnökök, jogászok, pedagógusok, még a legkritikusabb hallgatóság előtt is, de 6—14 éves gyerekekhez lebilincselő módon szólni már nem ilyen könnyű feladat. Itt minden szó úgy hull a hallgatóság lelkére, mint az esőcsepp a tiszta tengerszembe. Az embernek magának is meg kell tisztulnia, ha tiszta szívekhez fordul.

Mikor megláttam magam előtt az iskola tornatermében az 500—600 fiút, legtöbbször úttörő-nyakkendő volt, nem az úgynevezett tudatos szónoki csend miatt hallgattam néhány percig, hanem azért, mert szinte lenyűgözve néztem a felsorakozott fiúk egészségtől kicsattanó arcát, csillogó szemét. Ebben az önkéntelen csendben teljesen elmosódott bennem az előre át-gondolt beszéd és megszületett hirtelenül az új mondani-való, olyan hirtelenül, ahogy egy csendes, harmatos hajnalon a tavasz meleg lehelete előcsalja a mandulafák fehér-rózsaszín virágait.

Kiesett belőlem az előre tervezett beszéd és elmondtam azt, amit a fiúk arcából, mosolygól tekintetéből, figyelő várakozásából, a mögöttük és előttük álló élet árnyékaiból és fényeiből kiolvastam. Olyan volt ezekben a pillanatokban az egész nagy tornaterem, mint az élet betűinek színes rajzaival teleírt, szívdobogásától lüktető iskolai olvasókönyv — felnőttek számára. És ezért az ünnepségről magammal hozott élmények hatása alatt a mai vezércikkem elindítása, bevezetése, amelyet pedig napokon át forgattam agyamban, szabályszerűen kidolgoztam, teljesen megváltozott.

Ahelyett, hogy ezt a biztos sínekre fektetett bevezetést az írógépre diktálnám, fel-alá járok a szobámban, időnként meg-megállok az ablaknál és nézem, hogy kint a tetők-ről hogy hullik alá a napsugár és olyannak látom, mint a Szinyei-Merse utcai fiúk mosolygását. A Körúton robogó villamosok, teherautók zajából is a Szinyei-Merse utcai diákok üde énekét, szavaló kórusának pattogását hallom. Ugyanaz a neszelő csend kerít varázshatalmába, mint amikor magam előtt láttam először a száz és száz diákarcot.

Arra gondolok, hogy a felszabadulási ünnepnek a legszebb dekorációja a sok tízezer tizedes budapesti gyermek sugárzó boldogsága. Legszebb muzsikája a gyermekek kacagása, éneke, vidám zsivaja. Legszebb kivilágítása a fénylő gyermekszemek csillogó füzére. Megvallom, hogy ez a gondolat ott a tornateremben született meg bennem és most is ki kell mondanom e helyen is, hogy Budapest felszabadulásának legdrágább, legmaradandóbb kincse: a budapesti gyermekereg. A szemem előtt láttam most már mindazokat a magyar gyermekeket, kiknek élethajnalát hosszú heteken keresztül megvakította az óvóhely sötétsége, akik kriptában kezdték meg életüket, akiket nem vihettek a napfényre, akik közül nem egy az óvóhelyeken született. S a felszabadulás e drága kincsét gazdagítják mindazok a gyermekek,

akik azóta születtek. Ezek mind valamennyien a legszebb, a legértékesebb kincset kapták a felszabadulástól: az életet. És szüleiknek is a felszabadulás legnagyobb ajándéka ma is gyermekeik élete, egészsége, vidámsága. Olyan ajándék ez, amely soha el nem kopik, hanem napról napra szebb és csillogóbb lesz. Amelynek öröme nemcsak egy karácsonyestét, egy születésnapot ragyog be, hanem a szülők egész életét.

Ezért, ha emberi hangon, a szívnek érzéseivel akarjuk kifejezni a felszabadulási ünnep mindennap megújuló örömét, a felszabadulásnak emberi tartalmát, amely elválaszthatatlan azóta életünk-től, akkor azt kell mondanunk, hogy a felszabadulás valóban az élet győzelme volt. A világosságnak győzelme volt a sötétség felett, az emberiségnek a kegyetlenség felett, a jónak a gonosz felett. Olyan győzelem ez, amely nemcsak felejthetetlen emlékekben, a visszanyert élet és szabadság örömmámorának maradandó ízeiben él tovább, hanem a mindennapi élet megújuló egyszerű örömeiben, a gyermekekbe vetett remény-ségben, az őket simogató kiapadhatatlan szeretetben.

Ezért gondolunk arra, különösen a mai nap fényözönében, hogy a fővárosi gyermekek életét a felszabadulás mentette meg. Nem hálás-e élete végéig a szülő annak az orvosnak, aki a halálos kórtól visszaszerezte az élet számára gyermekét? Mekkora hálát kell éreznie minden budapesti szülőnek, minden hazaszerető, emberséges magyar embernek azok iránt a szovjet hősök iránt, akik a magyar főváros sok tíz- és tízezer gyermekének életét mentették meg az ostrom alatt és az ostrom után, nemcsak a szülők, de az egész magyar nép, a magyar haza számára! Szándékosan írom, hogy az ostrom után született gyermekek életét is.

A tízéves évforduló távlatában vissza kell emlékeznünk arra, hogy a szovjet hadsereg nagy történelmi életmentő szerepe a magyar fővárosban nemcsak az ostrom idejére terjedt ki, hanem utána is. Az ostrom alatt a szovjet hadsereg hadvezetésének stratégiája nem is annyira katonai műszóval, mint ezzel az egyszerű fogalommal fejezhető ki leginkább: az emberek megmentése. Kímélni kell az embert, kímélni kell a magyar fővárost: ez volt a szovjet hadvezetés stratégijának alapelve. Ez az emberség stratégiája volt, szemben azokkal a hitlerista hordákkal, amelyek készek lettek volna Budapestet Európa legnagyobb tömegsírjává változtatni csak azért, hogy Berlinben még időt nyerjenek azoknak a titkos tárgyalásoknak lebonyolítására, melyek célja az volt, hogy rábíráják a nyugati hatalmakat a náccikkal való fegyverszünetre vagy különbékére, hogy közösen fordulhassanak a fasiszmus feletti győzelmek oroszlanrészt kihárcoló Szovjetunió ellen.

A szovjet hadseregnek ez a stratégiája sok tíz- és tízezer budapesti gyermeknek, száz-ezernyi felnőttnek életét mentette meg. Lakónegyedeket, iskolákat, templomokat, kórházakat, műemlékeket mentett meg a pusztulástól s ezért került több ezer szovjet katona életébe Budapest ostroma és felszabadítása.

A felszabadulást követő napokban a megsemmisített náci hordák után új halálos veszélyek hatoltak be a főváros lakónegyedeibe, otthonaiba: a

(Folytatása a 2. oldalon)

fenyegető éhínség, a fenyegető járványok réme. Ekkor kezdődött a szovjet hadsereg második hatalmas mentőexpedíciója, amelynek számos apróság és öreg köszönhette életét. Az a húszezer tonna élelmiszer, amelyet a szovjet kormány bocsátott Budapest és a nációk által teljesen kifosztott salgótarjáni bányavidék rendelkezésére, megmentette Budapest lakosságát az éhségtől, a rengeteg gyógyszer pedig a járványoktól.

Megmentette elsősorban azokat a gyermekeket, akik most az egész fővárosban tiszta szívvel, vidáman csendülő énekekkel, játékos életkedvvel köszöntik a felszabadulás tízéves évfordulóját és a soha el nem múló hála érzésével gondolnak azokra a szovjet katonákra, akik a felszabadulás napjaiban ölükbe vették őket, akiktől először kaptak friss kenyeret.

Ha most visszagondolunk a felszabadulás tíz év előtti napjaira, akkor nemcsak az érzések, az emlékek hatalmasodnak el rajtunk, hanem a tíz év alatt megtett útnak küzdelmei, győzelmei is eleven erővel életre támadnak bennünk. Nemcsak 1945-re gondolunk, a felszabadulás történelmi esztendőjére, hanem az utána következő esztendőkre is, amelyek mellé álpáthoz nélkül illeszthetjük a »történelmi« jelzőt.

A megtett út mutatja meg, hogy mit hozott a tíz év előtti bekövetkezett felszabadulás Budapest és az egész magyar nép számára politikai, társadalmi, gazdasági, kulturális fejlődés terén.

Amikor emlékező beszédek hallunk, ilyen természetű cik-

keket olvasunk, gyakran találkozzunk ezzel a szóhasználattal: »Tíz év nem nagy idő egy nemzet életében...« Ez a tétel egymagában igaz. De ha a felszabadulással kapcsolatban használjuk, akkor nem helytálló. Miért? A magyar nemzet élete több mint ezer évből áll. Ezer évnek e viharzó tengerében tíz esztendő valóban sokszor csak az időnek röpke, elcsikló hulláma, amely nem hagy nyomot maga után. 1945 és 1955 között lepergett tíz esztendő azonban Budapest és az ország történetében felér egy évszázadnak, vagy évszázadoknak történelmi korszakával. E tíz év alatt a fejlődésnek hét mérföldes csizmáját öltötte magára Budapest népe, amelyvel átlépett álmos, dermedt korszakoknál a fejlődést gátló szakadéknál s hegyormai felett.

A magyar nép — és benne különösen Budapest dolgozó népe — a magyar történelem színpadának statisztá szerepét, amelyben csak parancsra mozgó »népség, katonaság« passzív és megvetett szerepét játszotta, eldobta magától és e tíz év alatt a magyar történelem főszereplője lett. Ma nincs már szűkség díszmagyarokra, aranyozott trónszékekre, feudális rabló lovagvárak hamis kullisszáira. Ebben a történelmi színjátékban a magyar nép a maga életét alakítja, a maga ruhájában, a maga akaratára, a maga érzelmei szerint.

A tíz év tehát nem olyan tíz év Budapest életében, az ország életében, mint amilyen sok-sok pergett le az idők rokkáján. Ez a tíz év zsúfolt, magyar történelem. Kétségtelen, hogy nagy volt azoknak az évtizedeknek, vagy csak rövid éveknak történel-

mi jelentősége is, amelyek alatt az államalapító nagy király megvetette a magyarság európai létének alapjait, amelyek alatt lezajlottak Dózsaának, Rákócziának, az 1848—49-es szabadságharcnak nagy történelmi eseményei. Az elmúlt tíz év legnagyobb történelmi jelentősége abban van, hogy a felszabadulás lehetővé tette számunkra, hogy a felszabadulás hozta népszabadságot, nemzeti függetlenséget, új, igazságos emberi társadalmat a tíz év alatt *nemcsak megőrizzük, de megerősítsük, nem véres harcokkal, polgárháborúkkal, hanem békes, alkotó munkával, a nemzeti egység megeremtésével az országépítő munka, a nemzeti függetlenség, a béke éber őre, a Magyar Dolgozók Pártja irányításával.*

A legszelesebb nemzeti egységre lehozta az egyik legnagyobb, legkimagaslóbb eredménye a felszabadulás óta eltelt tíz esztendőnek. Ez a párt-vezette nemzeti egység, amely a Hazafias Néppártban a népi demokratikus erők megszervezésével öltött testet, az a szilárd alap, amelyen tovább építjük az elkövetkező évtizedekben azokat az eredményeket, amelyekre büszkén tekinthetünk vissza elsősorban Budapestben, a főváros felszabadulásának tízéves évfordulóján.

Budapestet a hitlerista hadvezetőség halálra ítélte abban a hiú reményben, hogy ezzel megmenhethi Bécsét vagy Berlint. Budapest az ostrom ideje alatt valóban súlyos sebeket szenvedett. A szovjet hadseregnek köszönhetjük, hogy ezek a súlyos sebek nem váltak a magyar főváros halálos sebeivé. Budapest népe életakarátának, hazaszeretetének, szép fővárosa iránti ra-

jongásának köszönhető, hogy ma ismét az életnek, az életet jelentő szocialista építő munkának a fővárosa.

Budapest romjainak eltakarításában, felépítésében mutatkozott meg a munkásszocialista országmentő és országépítő, az ország vezetésére hivatott szerepe. A romok közül úgy támadt fel a budapesti munkásság, mint egy egész ország sorsát biztosan a vállán hordó Atlasza.

És Budapest nehéz hónapjaiban vált alkotó erővé a dolgozó parasztságnak nagy szolidaritása, jött létre a szövetsége a munkásszocialistával. A romok felett tehát már 1945-ben megszülettek a népi demokratikus állam politikai alapjai.

A tízéves évforduló visszapillantásának látómezőjében dicső helyet foglal el a néphez hű értelmiség. A múlt nagy építészeti, művészeti, irodalmi, tudományos hagyományainak alkotó szellemében, forró hazaszeretetében nyújtott kezét az értelmiség a közös munkához, Budapest újjáépítésének szebbé tételének gigászi munkájához.

A mai napon, 1955. február 13-án úgy tekintünk vissza 1945. február 13-ra, mint Budapest újjászületésének szépséges napjára. Az emlékezés ma örömmünneppel, győzelmi ünneppel, örömmünneppel a századokot át várt, tíz esztendője születt szabadság felett, S hálaünneppel is: hálaünneppel a Szovjetunió iránt, amely a magyar főváros történetének legszorongatóbb napjaiban kétszer mentette meg gyermekeinket, szüleinket 1945 telén és tavaszán. A magyar főváros ennek köszönheti, hogy megmaradt, ennek köszönheti, hogy igazán a magyar nép, a magyar haza virágzó fővárosa lett.